

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه قضایی

سازمان جهانی تجارت

حمید عزیزی مراد پور

دکتری حقوق بین الملل از دانشگاه علامه طباطبایی hamidazizimp@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۹۱/۲/۱۳

تاریخ دریافت: ۹۰/۶/۳۱

چکیده

ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس در مورد محدودیت های حقوق دارندگان حق اختراع می باشد نگرش حاکم بر موافقت نامه تریپس نگرش حمایتی است بدین معنی که این موافقت نامه عمدتاً بدنبال حمایت از حقوق دارندگان مالکیت فکری است اما علی الاصول رسالت حقوق مالکیت فکری ایجاد توازن بین حقوق فردی دارندگان و حقوق اجتماع یا به تعبیر ماده ۷ موافقت نامه تریپس ایجاد تعادل بین حقوق تولید کنندگان و مصرف کنندگان تکنولوژی می باشد. یکی از سازو کارهای رسیدن به این تعادل استثنائات پیش بینی شده در ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس می باشد. اما این ماده به گونه ای پیش بینی شده است که در عمل باعث ایجاد تفاسیر متفاوتی بین کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه شده است. رویه قضایی سازمان جهانی تجارت یکی از راه هایی است که کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت را در رسیدن به درک مشترک از این ماده کمک می کند. اما رویه قضایی هیات حل اختلاف سازمان نیز نتوانسته است به چالش های موجود در این مورد پایان دهد و همچنان اختلاف بین کشورها در خصوص حدود و ثغور این ماده باقی است.

واژگان کلیدی: موافقت نامه تریپس، حق اختراع، استثنائات حق اختراع، رکن حل و فصل اختلاف سازمان جهانی تجارت، تعادل بین حقوق فردی و حقوق اجتماعی و سازو کارهای حمایت از حقوق عمومی.

موافقت نامه جنبه های مرتبط با تجارت حقوق مالکیت فکری سازمان جهانی تجارت که از این به بعد موافقت نامه تریپس^۱ نامیده می شود مهمترین سند بین المللی است که قواعد ماهوی حق اختراع^۲ در آن پیش بینی شده است .

در مقدمه موافقت نامه تریپس آنجا که از سیاست ها و اهداف سند سخن می گوید ضمن تأکید بر حقوق فردی دارندگان مالکیت فکری بر اهداف سیاست های عمومی^۳ کشورها ، انتقال فناوری ، توسعه و نیازهای ویژه کشورهای با کمترین درجه توسعه یافتگی^۴ اشاره شده است .

براساس ماده ۷ موافقت نامه تریپس که در مورد اهداف حقوق مالکیت فکری است حمایت از حقوق مالکیت فکری و اجرای این حقوق باید به توسعه ابداعات تکنولوژیک و انتقال و گسترش فناوری و استفاده متقابل تولید کنندگان و بکارگیرندگان دانش فنی کمک کند به گونه ای که به رفاه اقتصادی و اجتماعی و توازن میان حقوق و تعهدات این دو گروه منجر شود . علی رغم تأکید مواد ۷ و ۸ موافقت نامه تریپس بر ضرورت توسعه کشورها و تسهیل در انتقال فناوری پس از لازم الاجرا شدن این سند کشورهای در حال توسعه به تحقق بخش اول این مواد یعنی لزوم حمایت از مالکیت فکری و عدم تحقق بخش دوم یعنی افزایش سطح توسعه کشورها پی بردند (حبیبی، ۱۳۸۶، ص ۵۲) . لذا پس از لازم الاجرا شدن این سند کشورهای در حال توسعه عمدتاً به دنبال این هستند که با استفاده از حداکثر انعطاف های موجود به اهداف توسعه ای خود دست یابند. از سوی دیگر ماده یک موافقت نامه تریپس با پذیرش حداقل استانداردهای حمایتی در عمل راه را برای افزایش حمایت از حقوق مالکیت فکری فراهم ساخته است و در نتیجه با ظهور پدیده هایی چون معاهدات دوجانبه بعد از تریپس که به تریپس پلاس^۵ معروف شده اند در برگیرنده استانداردهای حمایتی قوی تر ی در زمینه حمایت از حقوق مالکیت فکری هستند انعطافهای پیش بینی شده در موافقت نامه تریپس مورد تهدید قرار گرفته اند چراکه حمایت صرف از حقوق خصوصی دارندگان حقوق مالکیت فکری در موافقت نامه های بعد از تریپس باعث افزایش منافع اقتصادی دارندگان و کاهش نشر دانش به علت افزایش هزینه های دسترسی به فناوری شده و با اعطاء حق اختراع و با ایجاد حقوق انحصاری برای

1. Trade Related Aspect of Intellectual Property Rights (TRIPS)

2. Patent

3. public policy

4. Least Developed Countries

5. Trips-plus

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و در سهایی از رویه.../۱۳۱

مالک اختراع به همان میزان از قلمرو عمومی^۱ دانش و دسترسی عموم به دانش و فناوری کاسته شده است (Susy frankel, 2009: 1024).

با این شرایط چگونه انعطاف ها و سیاست های عمومی پیش بینی شده در مقدمه و مواد ۷ و موافقت نامه تریپس در عمل محقق می شوند و چه محدودیت ها و چالش های برای تحقق حقوق و منافع عمومی وجود دارد؟

ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس یکی از سازو کارهای پیش بینی شده برای رسیدن به اهداف مذکور می باشد. این ماده در مورد استثنائاتی است که اعضای می توانند برای استفاده آزاد از اختراعات پیش بینی نمایند. بر طبق این ماده "اعضاء می توانند استثنائات محدودی را در مورد حقوق انحصاری ناشی از ثبت اختراع پیش بینی نمایند مشروط بر اینکه این استثنائات مغایرتی غیر معقول با استفاده معمول از اختراع ثبت شده نداشته باشند و به منافع مشروع مالک اختراع ثبت شده با توجه به منافع مشروع اشخاص ثالث لطمه ای غیر معمول وارد نسازند".

عدم شفافیت و ابهام مستتر در اصطلاحات و عبارات مستفاد در این ماده مانع از آن می شود که بتوان تعبیر یا تفسیر صریح و روشنی ارائه داد و تلاش هایی که تاکنون بین کشورها مبدول شده نتوانسته است راه حل مشترکی رابه وجود آورد. (عامری، ۱۳۸۶، ص ۲۱۲)

غیر از این ماده سازو کارهای دیگری همانند صدور مجوزهای اجباری در ماده ۳۱ موافقت نامه تریپس برای حفظ حقوق عمومی و تحدید حقوق انحصاری دارندگان پیش بینی شده است. اگرچه هردو مورد فوق از سازو کارهای بعد از اعطاء حق اختراع می باشند^۲ اما استفاده از اختراعات بر اساس مجوزهای اجباری متضمن پرداخت غرامت می باشد ضمن اینکه صدور مجوزهای اجباری مستلزم طی شدن فرایندی است که شرایط آن بسیار پیچیده است در حالی که اعمال استثنائات ماده ۳۰ مستلزم انجام تشریفات خاصی نیست و متضمن پرداخت هیچ گونه غرامتی به دارنده حق اختراع نیست (ICTSD-UNCTAD, 2002, P1).

از سوی دیگر استفاده درست و اصولی از ماده ۳۰ حتی میتواند موانع موجود در مجوزهای اجباری را مرتفع نماید چرا که بر اساس ماده ۳۱ موافقت نامه تریپس صدور مجوز اجباری بایستی عمدتا برای عرضه محصول به بازارهای داخلی باشد در حالی که در عمل بسیاری از کشور های در حال توسعه فاقد ظرفیت های لازم برای تولید محصولات دارای حق اختراع در سطح داخلی اند و اگر اعضای موافقت نامه تریپس بتوانند صادرات محصولات تحت حمایت رابه

1 . Public Domain

2 . post grant flexibilities

عنوان یک استثناء محدود وفق ماده ۳۰ قرار دهند در این صورت این مانع در اعمال مجوزهای اجباری مرتفع خواهد شد. (Ferederiock Abbott, 2002:38)

ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس متضمن معیارهای سه گانه ای^۱ است که استثنائات مورد نظر بر اساس این معیارها سنجیده می شوند. براساس این ماده استثنائات مربوط به استفاده از اختراعات بایستی : ۱- محدود باشند. ۲- با بهره برداری متعارف از اختراع به طور غیر معمول در تعارض نباشند. ۳- به حقوق مشروع مخترع و اشخاص ثالث لطمه ای وارد نسازند. برای توجیه استثنائات اعمال شده بایستی هر سه شرط فوق وجود داشته باشند و اگر استثنائات مورد نظر هر سه شرط فوق الذکر را داشته باشند مشمول موارد نقض حق اختراع محسوب نخواهند شد. ادبیات و نوع نگارش عام این ماده به گونه ای است که استثنائاتی مانند دکترین خاتمه حق^۲ و واردات موازی^۳ را هم شامل می شود. (میرحسینی، ۱۳۸۷، ص ۲۴۷)

مبحث اول) قواعد بین المللی موجود:

الف) استثنائات حقوق مالکیت فکری

حقوق مالکیت فکری با ایجاد حقوق مالکانه متضمن حقوق انحصاری بهره برداری برای دارندگان می باشد. بر اساس ماده ۲۸ موافقت نامه تریپس دارندگان حق اختراع از حق انحصاری ساخت، فروش، عرضه برای فروش، استفاده و واردات بهرمنند می باشند. اما به لحاظ سیاست های عمومی در برخی اوضاع و احوال دولت ها اختیار محدود نمودن حقوق انحصاری اعطاء شده را دارند. به طور کلی در حقوق بین الملل مالکیت فکری این اصل پذیرفته شده است که طبق شرایط و اوضاع و احوال مشخص، دولت ها بتوانند برای حفظ منافع عمومی در قبال حقوق انحصاری فردی اقدامات مقتضی را اتخاذ نمایند. (Sol piciooto, 2003:167)

رابطه حقوق فردی و حقوق عمومی در مالکیت فکری و حدود و ثغور هر یک همواره با چالش هایی مواجه بوده است اگرچه به علت ارتباط مستقیمی که نظام حق اختراع با دسترسی به محصولات و دانش و فناوری دارد این چالش ها بیشتر در حوزه حق اختراع وجود دارند اما در

1. Three Step Test
2. Exhaustion of rights
3. parallel imports

دکترین خاتمه حق که به دکترین اولین فروش نیز شناخته می شود به این معنی است که با فروش و عرضه محصولات دارای حق اختراع دارده حق اختراع بر عرضه یا فروش مجدد آنها هیچ گونه کنترلی نخواهد داشت و اگر این دکترین در سطح بین المللی پذیرفته شود نتیجه آن جواز واردات موازی در مورد محصولات دارای حق اختراع خواهد بود.

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۳۳

سایر جنبه های حقوق مالکیت فکری هم این موضوع پیش بینی شده است. از جمله در ماده ۹ کنوانسیون برن (Bern Convention, 1886) در مورد حقوق مالکیت ادبی و هنری مقرر شده است که اعضاء می توانند محدودیت ها یا استثنائاتی را در حقوق انحصاری مالک اثر در شرایط مشخص اعمال نمایند مشروط بر اینکه با بهره برداری متعارف از حق کپی رایت در تعارض نباشد یا باعث خدشه به حقوق مشروع دارنده کپی رایت نشود. در کنوانسیون برن ملاک های سه گانه برای اعمال محدودیت بر حقوق دارندگان عبارتند از ۱- استفاده برای موارد خاص و محدود باشد ۲- با استفاده یا بهره برداری معمول از سوی مؤلف در تضاد نباشد و ۳- به طور غیر معقول به حقوق مشروع مؤلف خدشه وارد نسازد. این معیارهای ۳ گانه در ماده ۱۳ موافقت نامه تریپس نیز پیش بینی شده اند (Ruthl, Okedigi, 2006, p24).

اقدامات مربوط به سیاست عمومی دولت ها برای حفظ حقوق عمومی و ایجاد محدودیت در بهره برداری حتی در مورد سایر مصادیق حقوق مالکیت فکری که به لحاظ حقوق عمومی اثر کمتری دارند نیز پیش بینی شده است. بر اساس ماده ۱۷ موافقت نامه تریپس در مورد علامت تجاری و ماده ۲۶ موافقت نامه تریپس در مورد طرح های صنعتی محدودیت هایی در حقوق دارندگان پیش بینی شده است. علی رغم اینکه در مواد ۱۷ و ۲۶ موافقت نامه تریپس موضوع استثنائات و محدودیت ها در مورد علائم تجاری و طرح های صنعتی ذکر شده است اما عملاً در رویه قضایی سازمان جهانی تجارت هنوز دعوایی در این موارد مطرح نشده است. در مورد علائم تجاری و طرح های صنعتی معیارهای سه گانه به گونه ای که در مورد اختراعات و کپی رایت وجود دارد مورد پیش بینی قرار نگرفته است. در مورد علائم تجاری ماده ۱۷ اشاره ای به اینکه استثنائات و محدودیت ها بایستی برای موارد خاص و معین اعمال شوند نشده است و فقط مقرر نموده است که اعضاء می توانند استثنائات محدود را در مورد حقوق اعطاء شده اعمال نمایند. در این ماده هم چنین اشاره ای مبنی بر اینکه که استثناء نبایستی با بهره برداری از علامت تجاری در تعارض باشد، نشده است. به عبارت دیگر این ماده محدود استثناء را به حقوق دارنده علامت تجاری محدود نکرده است اما همانند ماده ۱۳ و ماده ۳۰ به رعایت حقوق و منافع مشروع اشخاص ثالث اشاره دارد. در مورد طرح های صنعتی نیز در بند ۲ ماده ۲۶ موافقت نامه تریپس عبارت شرایط خاص معین یعنی شرط اول مورد اشاره قرار نگرفته و به جای آن از عبارت استثناء محدود همانطور که در اختراعات وجود دارد اشاره شده است. ضمن اینکه معیار دوم یعنی عدم تعارض با بهره برداری متعارف از طرح صنعتی و معیار سوم یعنی عدم خدشه غیر متعارف به منافع معقول دارنده حق پیش بینی شده است (Oliver Cattaneo, 2005 (

:27).

اما به هر حال اگرچه موارد فوق دقیقاً با شرایط و عبارت پردازی واحد بیان نشده اند اما هدف همه آنها یک چیز است و آن ایجاد تعادل بین حقوق فردی و منافع عمومی در مورد حقوق مالکیت فکری است. (Oliver cattineo-2005:627)

ب) تعریف مفاهیم ماده ۳۰ تریپس:

۱. بهره برداری معمول از حق اختراع:

علی الاصول معنی بهره برداری معمول از حق اختراع^۱ را بایستی در چهارچوب فعالیت های تجاری و در قالب یکی از حقوق پنج گانه مندرج در ماده ۲۸ موافقت نامه تریپس یعنی حق ساخت، فروش، عرضه، استفاده و واردات تفسیر کرد که به موجب آن دارنده از حقوق انحصاری خود برای کسب درآمدهای اقتصادی استفاده می کند. بهره برداری از هر یک از این حقوق یک مفهوم آماری و کمی نمی باشد و به جای آن بایستی مفهوم بهره برداری مؤثر را پذیرفت و متناسب با توسعه تکنولوژیکی و تکامل رویه های بازار آن را تفسیر کرد.

در قضیه داروهای ژنریک کانادا رکن حل اختلاف سازمان جهانی تجارت اصطلاحات "محدود" و "تعارض با بهره برداری معمول" از اختراع و آن چه که "منافع مشروع دارنده و شخص ثالث می باشد" را بررسی نمود. اما هیأت این موضوع که چه چیزی در تعارض غیرمعمول با بهره برداری معمول از اختراع می باشد و یا در تعارض با دارنده حق می باشد را مشخص نکرد. (WTO/DS114/2000/Para17)

مرجع حل اختلاف عبارت بهره برداری را متضمن بهره برداری تجاری توسط دارنده حق اختراع و بهره برداری انحصاری آن برای جذب و کسب درآمدهای اقتصادی می داند و مفهوم عبارت متعارف^۲ را که در ماده ۱۳ موافقت نامه تریپس در خصوص کپی رایت به جای آن از عبارت موارد خاص^۳ استفاده نموده است با مفهوم تحت الفظی آن یعنی موارد معمول و محدود^۴ تفسیر کرده است. همینطور عبارت معمول را در دو مفهوم متعارف و مضیق تفسیر کرد و معنی عملی^۵ آن را برای تفسیر در نظر گرفت (Daya shanker,2008,p2).

بر اساس دیدگاه هیأت حل و فصل بهره برداری معمول از حق اختراع توسط دارنده شامل حقوق انحصاری بهره برداری و ممانعت دیگران از همه اشکال رقابت می گردد که باعث خدشه

- 1 . Normal Exploitation
- 2 . Normal
- 3 . Special cases
- 4 . Usual and ordinary
- 5 . Empirical

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۳۵

به منافع اقتصادی دارنده شود. هیأت مذکور معنی رویه های بهره برداری متعارف را با عباراتی مانند: "usual, Typical, regular, Ordinary" مترادف می داند اما به هر حال تفسیر متعارف و معمول بنا به اوضاع و احوال هر قضیه متفاوت بوده و احراز آن در صلاحیت هیأت حل اختلاف گذارده شده است.

۲. منافع مشروع اشخاص ثالث:

طبق بندج ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس اعمال استثنائات بر حقوق اعطایی مالک حق اختراع ناپیستی باعث خدشه به حقوق اشخاص ثالث گردد. ممکن است این سوال مطرح شو که از دیدگاه این ماده اشخاص ثالث کدامند؟ در تعریف شخص ثالث گفته شده است که هر طرف یا هر شخص خارج از طرفین اصلی رابطه حقوقی شخص ثالث می باشد به عبارت دیگر هر طرفی که مستقیماً به رابطه حقوقی مرتبط نباشد ثالث محسوب می شود (Oxford Law Dictionary, 2006:1592).

در قضیه کانادا دولت کانادا استدلال می کرد منظور از اشخاص ثالث در ماده ۳۰ نه تنها اشخاص خصوصی بلکه عموم جامعه و حتی رقبای تولید کننده نیز می باشند و در مورد برخی اختراعات مثل داروها حتی شامل استفاده کنندگان فردی از سیستم بهداشت و بخش های خصوصی و دولتی هم می شود چرا که عموم جامعه استفاده کنندگان داروهای ژنریک^۱ می باشند.

در این قضیه اتحادیه اروپا ضمن رد تفسیر موسع از شخص ثالث مفهوم این استثناء را به عنوان هدف و رسالتی برای حل موضوع بهداشت عمومی رد می کند و معتقد است که ماده ۳۰ تریپس به دنبال حل مسأله بهداشت عمومی نیست. هیأت استدلال کانادا را در موضع بهتری قرار می دهد و بر اساس بند ۱۴ اعلامیه دوحه در مورد تریپس و بهداشت عمومی معتقد است که عموم جمعیت با اعطاء حق اختراع دارویی متأثر می شوند و زمانی می توان گفت که حقوق اشخاص ثالث تحت تاثیر قرار نگرفته که اعتبار حق اختراع از سوی منافع مشروع اشخاص ثالث مورد چالش قرار نگیرد (Panel report section.14 P.21).

به هر حال منافع اشخاص ثالث و تعارض غیر معمول آن با بهره برداری و خدشه به منافع مشروع مالک از مواردی هستند که در ارزیابی حقوق ثالث باید در نظر گرفته شوند و هیچ قاعده ای در حقوق بین الملل در خصوص حمایت مطلق از حق اختراع و حقوق دارندگان مالکیت فکری وجود ندارد. در این رأی هیأت پژوهشی می خواهد که منافع مشروع طرف های ثالث را

1. Generic

در نظر بگیرد و اشاره دارد که ملاحظاتی مانند منافع جامعه در ترویج و توسعه و منافع پژوهشگران و دانشمندان به عنوان اشخاص ثالث در دسترسی آزاد به دانش بایستی در چارچوب ماده ۳۰ لحاظ شود (Frederic abbott, 2002, p34).

۳. استثناء محدود:

مهم ترین نکته در ماده ۳۰ تفسیر عبارت استثناء محدود می باشد به همین علت هم در قضیه کانادا رکن حل اختلاف بیش ترین تمرکز خود را بر روی این مفهوم گذاشت و برای تفسیر معنی محدود در ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس به ماده ۳۱ کنوانسیون وین در خصوص حقوق معاهدات متوسل می شود بر اساس ماده ۳۱ کنوانسیون وین هر معاهده ای بایستی با حسن نیت و بر اساس معنی متعارف و در چهارچوب موضوع و هدف آن تفسیر شود. همین طور بایستی هر گونه توافق بعدی بین طرفین در خصوص تفسیر و اجرا و هر گونه رویه بعدی در این خصوص و هر نوع قواعد بین المللی قابل اعمال بین طرفین لحاظ شود و فقط زمانی می توان معنی خاصی از یک واژه برداشت نمود که ثابت شود طرفین همین معنی را مد نظر داشته اند. لذا عبارت محدود بایستی در معنی معمول و متعارف آن بکار رود. در واژه نامه آکسفورد محدود را داخل در محدوده و محصور در حدود، میزان و مقدار و مضیق و محصور در زمان و مدت می داند^۱ تحلیل رکن حل اختلاف را در مورد این مفهوم درمبحث بعد خواهیم دید.

ج) تبعیض ناپذیری در حمایت از تکنولوژی:

یکی از موانع اعمال استثنائات حق اختراع از سوی کشورها اصل عدم تاثیر نوع تکنولوژی برای کسب حق اختراع و یا عدم تبعیض در حمایت از تکنولوژی است. بر این اساس نوع تکنولوژی نمی تواند دلیلی برای اعمال استثناء باشد چرا که طبق ماده ۲۷ اعضا در اعمال تبعیض بین گونه های مختلف تکنولوژی برای اعطاء حق اختراع حمایت منع شده اند. و در قضیه کانادا مرجع حل اختلاف بر اصل فوق تاکید دارد. اما به لحاظ سیاست عمومی و استراتژی مالکیت فکری نوع حمایت از تکنولوژی های مختلف متفاوت است و به نظر می رسد هیأت پژوهشی در اعمال استثنائات ماده ۲۷ دچار اشتباه شده است چرا که همچنان که ذکر شد دلایلی وجود دارد مبنی بر اینکه ماهیت تکنولوژی های متفاوت مستلزم حمایت های قانونی و قضایی متفاوت هستند و اعمال استثنائات بطور یکسان در همه زمینه های تکنولوژی نتیجه

1. Restricted in duration and scope, Restriction, Bounded

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۳۷

معکوس خواهد داشت و استثنائات هدفمندی که بر مبنای نوع اختراع متفاوت باشند می توانند در چارچوب ایجاد تعادل بین حقوق خصوصی و عمومی موثر باشند (Alan Sykes, 2002:5). از سوی دیگر طبق ماده ۲۷ موافقت نامه تریپس کشورها می توانند در برخی از انواع تکنولوژی مثل گونه های گیاهی رژیم های خاصی (sui generis) را اعمال نمایند بدون اینکه به الزامات حمایتی ماده ۲۷ لطمه ای وارد سازد. در قضیه دارو های ژنریک کانادا معتقد بود که تبعیض موجود و حمایت متفاوت از تکنولوژی بر اساس موافقت نامه تریپس قابل اعمال است اما اتحادیه اروپا مخالف این بود که استثناء مذکور طبق ماده ۳۰ قابل اعمال باشد (Sisile Musungu, 2004:25).

به هر حال در کنار این موارد بایستی به اعلامیه سال ۲۰۰۱ دوحه اشاره کرد که در خصوص موافقت نامه تریپس و بهداشت عمومی در پاراگراف ۴ مقرر می دارد. اعضای توافق دارند که موافقت نامه تریپس نمی تواند مانع از این شود که اعضای اقداماتی را در حفاظت از بهداشت عمومی اتخاذ نمایند و ضمن تعهد به اجرای تریپس تأکید کردند که مقررات تریپس به گونه ای تفسیر شود که در حمایت از اقدامات اعضای در راستای حفظ منافع عمومی و استفاده از انعطافات تریپس در رسیدن به اهداف سیاست های عمومی کشورها باشد (WTO/MIN/(01)Dec/14 Nov2001).

د) سایر اسناد بین المللی مرتبط:

سلامت عمومی، مهم ترین چالشی است که کشورهای در حال توسعه در مقابل حقوق انحصاری ناشی از حق اختراع با آن مواجه هستند و دستیابی به اهداف بهداشت عمومی مهمترین جنبه از سیاست عمومی کشورها در مقابل دارندگان حق اختراع می باشد. در بند ۱۲ ماده ۱۲ میثاق حقوق اقتصادی اجتماعی فرهنگی حق همه افراد برای بهره مندی از بالاترین استاندارد در دسترسی به سلامت جسمی و روانی به رسمیت شناخته شده است و در بند ۲ آن بر تعهد اعضا بر حمایت از بهداشت عمومی تأکید شده است.

بر این اساس اعضای بایستی اقدامات لازم را برای تحقق حق سلامت انجام دهند. از سوی دیگر ماده ۱۵ میثاق بر تعهد اعضا بر شناسایی حق هر فرد در بهره برداری از منافع آفرینش های علمی خود و بهره مند شدن از حمایت مادی و معنوی ناشی از آثار فکری خود تأکید شده است اما راه کاری را برای تحقق اهداف فوق پیش بینی ننموده است. شورای حقوق اقتصادی اجتماعی فرهنگی در ذیل توضیح شماره ۱۴ ماده ۱۲ میثاق حقوق اقتصادی اجتماعی فرهنگی بر لزوم همکاری و حمایت بین المللی دولت ها و سایر عوامل موثر برای توانمند سازی

کشورهای در حال توسعه در اجرای مفاد میثاق تاکید دارداگر چه این توضیحات شورا، الزام آور نمی باشد اما به هرحال راهنمای موثقی در زمینه شفاف نمودن محتوی حقوق و تعهدات اعضا در این خصوص می باشد.

(UnitedNation,ECOSOC,commentment,no 14,2000,E/C/12/2000/4)

ضمن اینکه از دید حقوق بشری و موضوع تقابل حق اختراع و حقوق بشر استفاده از سازو کار ماده ۳۰ می تواند زمینه را برای رسیدن به تعامل این دو فراهم سازد (Hans Morten Haugen, 2007, p8).

در توصیه نامه های شماره ۲۲ و ۱۷ مجمع عمومی سازمان جهانی مالکیت فکری در سال ۲۰۱۰ بر دسترسی به دانش و استفاده اعضا بر انعطاف های موجود در اسناد بین المللی تأکید شده است. این توصیه نامه های مشترک به گونه ای امروزه نقش حقوق قوام نیافته^۱ را در سازمان جهانی مالکیت فکری دارند و متضمن محدودیت ها و استثنائاتی در مورد حق اختراع می باشند که با هدف تضمین امنیت ملی و شکل گیری سیاست های عمومی برای رسیدن به اهداف توسعه ای و رقابت تطابق دارد. اگر چه تلاشهای این سازمان در کمیته دائم حق اختراع برای رسیدن به یک معاهده ماهوی حق اختراع که متضمن سازو کارهای سیاست های عمومی باشد به علت اختلاف نظر های زیاد نتوانسته به نتیجه برسد (SCP/14/3/Nov2010).

در معاهده موسس سازمان جهانی بهداشت نیز دسترسی مردم به بالاترین سطح سلامت هدف اصلی آن سازمان شناخته شده است (WHO, Basic Document, 2005, p1).

در کنوانسیون پاریس (Paris convention 1883) هیچ مقرراتی در مورد محدودیت ها و استثنائات ثبت اختراع وجود ندارد و این موضوع به حقوق داخلی کشورها واگذار شده است که با توجه به نیازهای خود مقررات لازم را وضع کنند. از این حیث کنوانسیون پاریس موضع لیبرالی را در مورد استثنائات اتخاذ نموده است چرا که هر نوع سیاست گذاری در این خصوص را به مقامات ملی واگذار می کند. اگرچه در ماده ۴ رابع موارد خروج از قلمرو حمایت راپیش بینی کرده است اما مراد از استثنائات محدودیت های بعد از ثبت بر حقوق دارندگان می باشد در حالی که در استثنائات قبل از ثبت و یا موضوعات خارج از قلمرو ثبت و حمایت اساساً حقی ایجاد نمیشود. همینطور در معاهده همکاری در ثبت اختراعات^۲ باتوجه به این که یک معاهده شکلی است و وارد قواعد ماهوی نشده است اما در مواد ۳۹ و ۶۷ آیین نامه این

1 .soft law.

2 .Patent Cooperation Treaty

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۳۹

معاهده همانند ماده ۴ رابع کنوانسیون پاریس موضوعان خارج از قلمرو ثبت پیش بینی شده است.

سند مرتبط دیگر در این مورد اعلامیه دوحه می باشد بند ۴ اعلامیه دوحه که مصوب کنفرانس وزیران سازمان جهانی تجارت می باشد بر استفاده کامل اعضاء از مقررات تریپس که متضمن انعطاف در اعمال استثنائات می باشد، تأکید دارد. کنفرانس وزیران و شورای عمومی تنها مقام های صلاحیتدار برای تفسیر رسمی موافقتنامه تریپس و سایر موافقت نامه های سازمان جهانی تجارت هستند (WTO Minstrel Conference, Doha, 2001, Para4, declaration).

مبحث دوم (دامنه استثنائات: دیدگاههای موجود:

در مورد دامنه استثنائات و اثر آن بر تعادل بین حقوق عمومی و حقوق فردی حق اختراع دو دیدگاه اصلی وجود دارد. دیدگاه اول معتقد است که حق اختراع به دنبال حمایت از حقوق فردی مخترع از طریق ترویج و تشویق به نوآوری است و لذا حقوق مخترع بایستی به طور موسع تفسیر شود چرا که با گسترش ابداعات در بلند مدت در نهایت به رفاه جامعه می انجامد. بر اساس این دیدگاه استثنائات هم تاجایی که ممکن است بایستی محدود تفسیر شوند و حق اختراع را به عنوان حقوق مطلوب مخترع می دانند که هرچه موسع تر بایستی تفسیر شود. اما دیدگاه مقابل معتقد است که اگر منافع فردی مخترع با منافع عمومی در تضاد باشد بایستی با تفسیر محدود از حق اختراع دامنه استثنائات را گسترش داد این دیدگاه معتقد است که خود حق اختراع یک استثناء نسبت به ممنوعیت انحصار محسوب می شود لذا حدود حقوق فراهم شده برای مالک اختراع بایستی خواه از طریق محدود کردن حدود اولیه حقوق اعطاء شده و یا اعمال استثنائات بعد از اعطاء حق اختراع به میزانی محدود شود که برای ترویج ابداعات ضروری است (Cornish, 2004, p.111).

به عبارت دیگر بایستی حدود حق اختراع را نه خیلی موسع و نه خیلی مضیق ترسیم کرد. هم چنانکه به طور تمثیلی در مورد مالیات ذکر می کنند که اگرچه مالیات خوب است اما این به این معنی نیست که زیاد باشد بلکه باید متناسب با اقدامات دولت باشد. گروه اخیر با اتخاذ رهیافت موسع سعی در گسترش دامنه استثنائات و محدود کردن حقوق مخترع دارند در حالی که دیدگاه اول بر برداشت مضیق از استثنائات تأکید دارد. کانادا در قضیه داروهای ژنریک استدلال میکرد که ماده ۳۰ بایستی در چهارچوب محتوی، مضمون، موضوع، هدف و باتوجه به

مقدمه و ماده ۷ موافقت نامه تریپس و براساس ماده ۳۱ کنوانسیون وین درمورد حقوق معاهدات بطور موسع تفسیر شود (WTO/DS114/AB/R, at P17).

در حمایت از دیدگاه دوم کانادا استدلال می کرد که مقررات تریپس به گونه ای نمی باشد که متضمن برتری حق فردی مخترع بر منافع جامعه باشد و اعمال تام حقوق مندرج در ماده ۲۸ در هر شرایطی نمی تواند با اهداف مربوط به حفظ تعادل فرد و جامعه سازگار باشد. بر این اساس ماده ۳۰ این صلاح دید را به اعضاء می دهد که در شرایط و اوضاع و احوال خاص زمانی که ایجاد تعادل بین حقوق فردی و منافع اجتماعی لازم باشد اقدام مقتضی اتخاذ نمایند. از سوی دیگر در راستای استدلال اول اتحادیه اروپا برای توجیه تفسیر مضیق از ماده ۳۰ به ماده ۸ تریپس استناد می کرد که در آن اگرچه اتخاذ اقدامات لازم را برای سیاست های عمومی اجازه می دهد اما اعمال این اقدامات مشروط بر این است که با تمام موافقت نامه سازگار باشد. همانطور که ذکر شد نگرش غالب در موافقت نامه نگرش حمایتی است یعنی حمایت از حقوق دارندگان براساس حداقل استانداردهای پیش بینی شده است. این قید به این معنی است که منافع عمومی درمقابل مالکیت فکری فردی جنبه فرعی دارند ضمن اینکه اتحادیه اروپا اساساً معتقد بود که حفظ منافع عمومی و اجتماعی قبلاً در مذاکرات تریپس بحث شده و مجدداً کشورها نمی توانند با اقدات یک جانبه سطح حمایت در موافقت نامه را تعدیل نمایند (ibid: 17).

برخی دیگر از محققین با اتخاذ رهیافت میانه در مورد دامنه و حوزه استثنائات حق اختراع، استفاده از اختراع بدون نیاز به کسب اجازه مخترع را همانند آنچه که در حقوق کپی رایت تحت عنوان حقوق منصفانه می باشد، تفسیر می کند در تحلیلی که پرفسور رورکه ارائه میدهد دکتترین استفاده منصفانه از حق اختراع بایستی مبتنی بر چند عنصر باشد:

الف- توجه به ماهیت اختراع ب- هدف از نقض ج- ماهیت و میزان بازار که مانع از انعقاد قرارداد بهره برداری شده است د- اثر استفاده در انگیزه مخترع و ه - رفاه اجتماعی. او معتقد است که کشورها برای ارزیابی مشروعیت استثناء اعمال شده طبق ماده ۳۰ می توانند از این معیارها استفاده کنند. این پیشنهاد پروفیسور رورکه می تواند مشکلات ناشی از گسترش اختراعات به حوزه های جدید را که مانعی برای دسترسی عموم به تکنولوژی های جدید می باشد را مرتفع نماید (Marine rourke, 2000:1177).

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۴۱

مبحث سوم: رویه قضایی سازمان جهانی تجارت:

در رویه قضایی رکن حل و فصل اختلاف سازمان جهانی تجارت در دو مورد مستقیماً موضوعات مربوط به اعمال استثنائات بر حقوق دارندگان مالکیت فکری مطرح شده است. نخست قضیه داروهای ژنریک کانادا و دوم قضیه مربوط به بخش ۱۱۰ قانون آمریکا در خصوص کپی رایت. در قضیه داروهای ژنریک دولت کانادا دو استثناء بر حق اختراع در قوانین ملی خود پیش بینی کرده بود: ۱- بررسی نظارتی اختراعات ۱ به منظور انجام فرایند نظارتی از سوی مقامات صلاحیتدار و ۲- استثناء ذخیره سازی ۲ که ۶ ماه قبل از اتمام مدت حمایت از اختراع تولید به منظور ذخیره سازی را مجاز می دارد. به این معنی که رقبا می توانند حتی در طول مدت اعتبار اختراع و ۶ ماه قبل از انقضاء مدت محصولات تحت حمایت را تولید ولی حق عرضه به بازار را ندارند. در قضیه دوم در مورد بند ۵ بخش ۱۱۰ قانون آمریکا استثنائات مربوط به حوزه کپی رایت مطرح شده بود (UNCTAD, 2003, P.35).

اختلاف در مورد معیارهای سه گانه ارزیابی استثنائات در حوزه حقوق مالکیت ادبی و هنری سابقه طولانی تری نسبت به اختراعات دارد. بخش ۱۱ قانون حق مؤلف آمریکا استثناء جدیدی را مقرر می ساخت که براساس آن استثنائات حوزه کپی رایت را به استفاده خانگی از موسیقی و موزیک پخش شده از رادیو و تلویزیون تسری می داد.

در ۲۷ ژوئیه سال ۲۰۰۰ رکن حل اختلاف سازمان جهانی تجارت گزارشی در مورد تفسیر این ماده که در دعوی اتحادیه اروپا علیه آمریکا در هیأت مطرح شده بود منتشر ساخت. اتحادیه اروپا از هیأت حل و فصل خواست که تطابق این استثنائات را با معیارهای سه گانه ماده ۱۳ موافقت نامه تریپس بررسی نماید.

در مورد معیار اول یعنی موارد خاص معین^۳ هیأت اظهار داشت که عبارت معین به این معنی است که استثناء بایستی مشخصاً معین و معلوم باشد اما به هر حال لازم نیست که صریحاً هر وضعیت احتمالی که استثناء در مورد آن قابل اعمال است مشخص باشد و عبارت خاص از نظر هیأت اشاره ضمنی به مفهوم مضیق و محدود هم از لحاظ کیفی و هم به لحاظ کمی دارد و باتوجه به اینکه استثناء اشاره شده در قضیه مذکور به لحاظ کمی درصد بالایی را شامل می شود آن را مورد خاص نمی داند (Case No WT/DS160/2001).

در مورد معیار دوم یعنی عدم تعارض با بهره برداری متعارف از اثر هیأت اظهار داشت که معنی عبارت بهره برداری را هم متضمن بهره برداری نرماتيو و هم بهره برداری تجربی می داند.

1. Regulatory Review
2. Stockpiling
3. Certain special case

به عبارت دیگر در تعیین اینکه آیا بهره برداری متعارف هست یا خیر بایستی شیوه ای که بطور معمول اثر مورد بهره برداری قرار می گیرد (رهیافت تجربی) و اینکه آیا بهره برداری بالقوه مجاز و مطلوب باشد یا خیر (رهیافت نرماتیو) را در نظر گرفت از نظر علمی و تجربی هیأت اظهار داشت که استدلال آمریکا مبنی بر اینکه حقوق فردی را نباید در نظر گرفت بلکه مجموع حقوق تضییع شده بایستی لحاظ شود را رد می کند. و اظهار می دارد که استثناء مورد اختلاف بایستی متضمن بهره اقتصادی رقبا در مقابل دارنده حق باشد. (bruno de lier, 2004, p.5) در مورد معیار سوم یعنی "عدم خدشه نا معقول به منافع مشروع دارنده حق" دادگاه عبارت نامعقول در منافع را مورد تفسیر قرار داد. از دیدگاه هیأت عبارت منافع^۱ به مزیت ها یا زیانهای اقتصادی بالقوه و عملی محدود نمی شود و موارد غیراقتصادی را نیز شامل می شود (ibid:4). دادگاه عبارت مشروع را در قالب حقوق انحصاری که به خالق اثر اعطاء شده تفسیر می کند و در مورد مفهوم خدشه نامتعارف اظهار می دارد که خدشه به حقوق مشروع دارنده زمانی غیر متعارف و ناقض حق تلقی می شود که محدودیت اعمال شده بالقوه باعث شود که زیان نامتعارف برای دارنده حق ایجاد شود و در ارزیابی ضرر بر میزان خدشه و جدی بودن میزان ضرر و زیان برای دارنده حق تأکید می کند (Panel Report section 30:53).

اما در قضیه کانادا هیأت به دنبال این بود که معنی استثناء محدود را بیان کند و اینکه معنی بهره برداری متعارف از حق اختراع چیست؟ چه چیزی با بهره برداری متعارف از اختراع تعارض است؟ حقوق و منافع مشروع دارنده حق اختراع چیست؟ چه چیزی به این منافع مشروع لطمه می زند؟ معنی اشخاص ثالث در این خصوص چیست؟ منافع مشروع اشخاص ثالث کدام است؟ چه چیزی با لحاظ منافع اشخاص ثالث به منافع مشروع دارنده لطمه وارد می سازد؟ اینها همه سؤالاتی بودند که هیأت رسیدگی بایستی به آنها پاسخ می داد.

همان طور که ذکر شد در قضیه داروهای ژنریک که از سوی اتحادیه اروپا علیه کانادا نزد هیأت طرح شده بود اتحادیه اروپا معتقد بود که قانون کانادا اجرای استثنائات مذکور امکان ساخت، تولید و انباشت محصولات مشمول حق اختراع را برای عرصه آنها بعد از انقضاء حق اختراع مجاز می دارد و این با معیارهای ماده ۳۰ در مورد مشروعیت استثنائات سازگار نمی باشد. کانادا با تفسیر موسع از ماده ۳۰ معتقد بود این ماده با توجه به اهداف و اصول مندرج در مواد ۷ و ۸ موافقتنامه بایستی به گونه ای تفسیر و اجرا شود که متضمن حقوق اعضاء در اعمال محدودیت های مورد نظر به صلاح دید خود بر حقوق دارندگان حق اختراع باشد. در مقابل اتحادیه اروپا استدلال می کرد که در قوانین کانادا در حوزه داروها حمایت کافی

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۴۳

از اختراعات صورت نمی گیرد و قوانین این کشور در این خصوص با تریپس مطابق نمی باشد. کانادا با تاکید بر معنی لغوی و منطوق ماده معتقد بود که استثناء محدود بایستی براساس معنی حداقل تفسیر شود در غیراین صورت تعادل بین ماده ۳۰ و ماده ۷ از بین می رود در عمل ماده ۷ و ماده ۳۰ بی معنی می شوند. کانادا سپس به کارهای مقدماتی و رویه بعدی کشورهای عضو تریپس اشاره می کند و برای تفسیر معنی محدود در ماده ۳۰ به کارهای مقدماتی و رویه های بعدی کشور اشاره دارد (WTO/DS114/AB/R, at P17).

در رویه بعدی کشورها از جمله در آمریکا که بزرگترین حمایت کننده از حق اختراع به لحاظ آمار و میزان حمایت می باشد استثنائی را موسوم به شرط بولارمی پذیرد (Nuno Pires de carvalo, 2010, p322), اعمال استثناء بولار بر حق اختراع برای اولین بار در آمریکا مطرح شد. در این قضیه شرکت دارویی بولار قصد داشت که تأییدیه وزارت دارو و غذا آمریکا را برای نسخه ژنریک محصول ثبت شده توسط شرکت محصولات روشه بدست آورد. این درخواست زمانی مطرح شد که هنوز اصل دارو دارای حق اختراع تحت حمایت بود و از اعتبار حق اختراع آن باقی مانده بود اما برای سرعت در ورود به بازار بعد از اتمام و انقضای مدت حق اختراع آنها این درخواست را زودتر از انقضای مطرح کردند. شرکت بولار برای دریافت تأییدیه و آماده کردن پرونده خود آزمایشات مشابهی را انجام داد. شرکت روشه متوجه شد و از شرکت بولار خواست که آزمایشات خود را تا زمان اتمام مدت حمایت و شروع رقابت بر روی داروهای ژنریک به تعویق اندازد و به علت نقض حق اختراع از شرکت بولار شکایت کرد. شرکت بولار استدلال کرد که اقدام آنها در چهارچوب شرط استثناء ناشی از آزمایشات که در حقوق کامن لائو وجود دارد قرار می گیرد اما دادگاه فدرال اظهار داشت که این اقدام به اندازه ای وسیع و تجاری است که در چهارچوب استثناء فوق قرار نمی گیرد (Roche products Inc v. bolar pharmaceutical co 733 F.2d 858.863 (Fed cir 1984)). به هر حال بعد از این قضیه در آمریکا به لحاظ سیاست عمومی چنین اقدامی توسط قانونگذار مجاز شمرده شد که اگر چه در قالب استثناء اقدامات آزمایشی قرار نمی گرفت اما استثناء جدیدی به جای آن ایجاد شد. این شرط که استثناء بررسی نظارتی یا استثناء بولار نامیده می شود (Us code, title 35 part III, chapter 28, section 271).

در این قضیه کانادا اظهار داشت که شرط بولار توسط نماینده آمریکا در مذاکرات تریپس هم مطرح شده بود و دیگران هم اعتراض نکرده بودند شرطی که در زمان مذاکرات تریپس در آمریکا وجود داشته و اعمال می شده است و مذاکره کنندگان این موضوع را می دانستند. کانادا در ادامه به رویه سایر کشورها ی عضو موافقت نامه تریپس از جمله آلمان، ایتالیا، ژاپن، پرتغال،

مجارستان، آرژانتین و استرالیا اشاره می کند که بعد از لازم الاجرا شدن موافقت نامه تریپس با تفسیری که براساس کنوانسیون حقوق معاهدات از تریپس داشتند این استثناء را اعمال کرده اند. اما اتحادیه اروپا معنی مضیق و حد اقلی عبارت "محدود" را اظهار می کرد و متذکر شد که در معنی ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس باید معنی مضیق این عبارت اعمال شود. و رویه های بعدی را هم برای شکل گیری استثناء به لحاظ زمان کافی نمی داند ضمن اینکه اتحادیه اروپا و اعضا آن از زمان اعلام این استثناء از سوی کانادا به شورای تریپس در سال ۱۹۹۶ برآن اعتراض داشته اند و هیچ یک از این دو استثناء نمی توانند مصداق عبارت محدود در ماده ۳۰ باشند. اتحادیه اروپا استدلال می کند که استثناء بررسی نظارتی حقوق دارنده حق اختراع را تحت تأثیر قرار می دهد حتی حق ممانعت از فروش و عرضه برای فروش در هر زمان در طول اعتبار حق اختراع تحت تأثیر قرار می گیرد و استثناء ذخیره سازی حقوق دارنده را نسبت به ساخت، استفاده و واردات تضعیف می کند چرا که هیچ محدودیتی در مورد تعداد محصولات تولید شده در طول ۶ ماه از زمان باقی مانده وجود ندارد و لذا نمی تواند مصداق معنی محدود باشد (Panel Report sec27, p. ۱۵۴).

الف) دیدگاه هیأت در مورد معنی "محدود":

برای تفسیر معنی عبارت "محدود" علاوه بر لحاظ نمودن اصول تفسیر براساس کنوانسیون وین، هیأت از سابقه تاریخی شکل گیری ماده ۹ کنوانسیون برن و مذاکرات آن نیز استفاده نموده است. هیأت ابتدا خاطر نشان می سازد که کانادا حقوق اعطایی به موجب ماده ۲۸ را نقض کرده و لذا با اثبات اینکه اقدامات آن کشور در چهارچوب ماده ۳۰ قرارداد به عهده آن کشور است. هیأت همچنین مواد ۸ و ۷ موافقت نامه تریپس را مورد توجه قرار می دهد و متذکر می شود که وجود ماده ۳۰ در کنار ماده ۲۸ نشان می دهد که تنظیم و تعدیل ماده ۲۸ بایستی براساس اصول ماده ۳۰ انجام شود و معیارهای سه گانه مندرج در ماده ۳۰ نشان می دهد که مذاکره کنندگان قصد نداشته اند که ماده ۳۰ را به عنوان تعادل بین حقوق و تعهدات مندرج در موافقت نامه قرار دهند. هیأت در یافته های خود در خصوص عبارت محدود در مورد استثناء ذخیره سازی با اتحادیه اروپا هم عقیده می شود و متذکر می شود که مفهوم عبارت محدود بر مفهوم مضیق و نه مفهوم موسع دلالت دارد. هیأت متذکر می شود که در تفسیر ماده ۳۰ به میزان حقوق قانونی تقلیل یافته توجه دارد و نه به میزان و حدود اقتصادی آن (Panel report sec26:154).

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۴۵

در ارزیابی اینکه آیا استثناء مشخص استثناء محدود می باشد یا خیرکن حل اختلاف معتقد است باید دید تا چه میزان حقوق مخترع را استثناء محدود تضییع می کند. استدلال کانادا این بود که حقوق اصلی همان حق فروش انحصاری می باشد و ساخت و استفاده نسبت به فروش جنبه فرعی دارند اما هیأت این استدلال را نپذیرفت و اذعان داشت که بین حقوق مخترع هیچ سلسله مراتبی وجود ندارد و هریک از این حقوق بایستی مستقل از دیگری بررسی شوند (Carlos Corea, 2004, p267).

دادگاه در مورد ذخیره سازی به این نکته توجه داشت که تا چه میزان حقوق دارنده در ساخت و استفاده از محصول ثبت شده تضییع شده است و اظهار داشت که بدون هیچ محدودیتی در میزان ذخیره سازی این استثناء حقوق مخترع را در ۶ ماه باقیمانده از اعتبار حق اختراع تضییع می کند. و صرف تأخیر در ورود به بازار ماهیت آن را عوض نمی کند و لذا هیأت این عمل را نقض ماهوی حقوق مندرج در ماده ۲۸ تریپس می داند و بدون اینکه نیاز باشد که هیأت تعیین کند چه میزان از تضییع حقوق رخ داده است برای هیأت روشن است که نتیجه این استثناء نقض ماهوی حقوق مخترع می باشد و نمی تواند در چهارچوب استثناء محدود ماده ۳۰ قرار گیرد (Nuno Pires de carvalo, op.cit.p322).

هیأت متذکر می شود که هر استثناء و تأثیر آن بر هر حق اختراع باید بطور موردی و مستقل بررسی شود. از این حیث که استثناء ذخیره سازی فقط در ۶ ماه آخر باقی مانده، قابل اعمال است هیأت پذیرفت که حقوق و محصولات تولیدی کمتری متأثر می شوند اما به هر حال همانطور که اتحادیه اروپا متذکر شد ۶ ماه به لحاظ تجاری بسیار مهم می باشد به خصوص وقتی که هیچ محدودیتی بر میزان محصولات تولید شده طبق این استثناء نباشد چرا که نبودن محدودیتی در میزان تولید در طول ۶ ماه باقیمانده در خصوص ساخت و استفاده حقوق مخترع را به شدت متأثر می کند و لذا نمی تواند استثناء محدود باشد. در مورد استثناء بررسی نظارتی هم هیأت استدلال کانادا را در مورد کارهای مقدماتی و رویه های متعاقب رد کرد و معتقد بود که هیچ دلیلی مبنی بر اینکه کشورهای مذاکره کننده و متعاقباً کشورهای متعاقد در عمل نشان دهنده اعتقاد عرفی آنها به وجود این استثناء باشد وجود ندارد (panel report, sec7.47, p159).

هیأت در خصوص استثناء بررسی نظارت متذکر شد که استثناء محدود متضمن تضییع محدود حقوق قانونی مندرج در ماده ۲۸ می باشد و برای ارزیابی آن بایستی میزان حقوق متأثر شده را لحاظ نمود و استدلال کانادا مبنی بر اینکه میزان مصرف کنندگان محصولات اختراعی با اعمال این استثنائات متأثر نمی شود و تأثیری در میزان فروش ندارد به تنهایی نمی تواند

توجیه محدود بودن باشد. اما به هرحال هیأت اعمال استثناء بررسی نظارتی را داخل در معنی استثناء محدود در چهارچوب ماده ۳۰ دانست چرا که تضییع محدودی را بر حقوق دارنده ایجاد می کند اگرچه بررسی نظارتی مستلزم بررسی ماهوی از محصول و تولید مقدار متناسب از محصول برای اطمینان از تولید مطمئن هستند اما با این مقدار از تولید حقوق قانونی دارنده تضییع نمی شود مادامی که این مقدار تولید صرفاً برای فرایند بررسی نظارتی باشد و نه استفاده تجارتي و لذا در این حالت هیأت این استثناء را در چهارچوب معنی محدود ماده ۳۰ توصیف نمود. (WT/DS176/AB/R, WTO Appellate body, 2001)

(ب) تحلیل تفسیر هیأت از معنی "محدود"

در تفسیر معنی عبارت "محدود" هیأت بر مفهوم حقوقی و آثار حقوقی این عبارت تأکید دارد و بر آثار و مفهوم اقتصادی آن توجهی ندارد اما به هرحال تعیین آستانه تضییع حقوق بسیار مشکل است و شاید به همین دلیل باشد که هیأت نخواسته که سطح مشخص و دقیق از تضییع حقوق را تعیین نماید و از آنجا که هیأت استثناء ذخیره سازی را نپذیرفته ولی بررسی نظارتی را پذیرفته شاید بتوان آستانه عبارت محدود را بین این دو ترسیم کرد. اما هیأت چگونه به این نتیجه رسید که در استثناء ذخیره سازی میزان بیشتری از حقوق مخترع در معرض تضییع قرار می گیرد؟ در بررسی حقوق مخترع هیأت بر کیفیت عمل تأکید دارد. در مورد استثناء ذخیره سازی ساخت هرواحد از محصول پتنت شده را نقض حق مخترع می داند چرا که آن محصول بعداً فروخته خواهد شد. اما در استثناء بررسی نظارتی فرض بر این است که ساخت هر گروه محصول نمی تواند تاثیری بر حقوق مخترع بگذارد چرا که در تئوری همه این تولیدات در راستای اخذ تاییدیه بکار می روند و لذا موضوعی برای فروش نمی باشد. (Geravis, 2003, sec2.292)

رویه متعارف بهره برداری بایستی به گونه ای باشد که هر عملی که باعث کاهش ارزش اقتصادی ناشی از بهره برداری انحصاری اختراع شود را محدود کند. به عبارت دیگر آیا این اقدامات فرصت های اقتصادی را از مخترع می گیرند. اما هر نوع تفسیری از استفاده متعارف باید در پرتو تفاسیر مترقیانه از ماده ۳۰ توسط هیأت های پژوهشی و تجدید نظر و شورای تریپس و مذاکرات وزیران انجام شود. و همانطور که هیأت های پژوهشی گفته اند بایستی رویه های داخلی دولت ها بخصوص در مورد ابزارهای متعارف بهره برداری از اختراع و ظرفیت اقتصادی آنها و به تعادل حقوق مالکانه و منافع عمومی توجه شود. (Doha declaration,

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۴۷

ج) مصادیق دیگر استثناء محدود و فوق ماده ۳۰:

همانطور که ذکر شد در ترسیم هر استثنائی ماهیت استثناء و آثار آن بر حقوق ماهوی مخترع بایستی براساس ماده ۳۰ تریپس عمل شود. استثناء دیگری که در چارچوب ماده ۳۰ موافقت نامه قرار دارد، استفاده مقدم^۱ می باشد. علی رغم اختلاف در حدود این استثناء مقایسه تطبیقی نشان می دهد که در رویه بعدی کشورها تا حدودی این استثناء پذیرفته شده است. علی الصول در خصوص اختراعی که قبل از تسلیم اظهارنامه نسبت به کل یا بخشی از آن عموم مردم آگاهی داشته و یا از آن استفاده می کرده اند نمی توان اظهارنامه ثبت اختراع تسلیم نمود. در صورتی که شخصی قبلاً بطور مستقل اقداماتی مرتبط با همان اختراع را انجام می داده است و یا محصولات مرتبط با آن را بطور محرمانه و مطابق با اصول اسرار تجاری به عنوان استفاده کننده مقدم با حسن نیت استفاده می کرده است دارنده اختراع نمی تواند مانع از استفاده مقدم شود.

از آنجایی که استفاده کننده مقدم نسبت به جزئیات اختراع تا زمان تسلیم اظهارنامه مالکیتی نداشته است لذا اعطاء حق اختراع به مخترع منصفانه خواهد بود مگر اینکه استفاده مقدم به گونه ای عمومی شده باشد که باعث افشاء چنین اختراعی شده باشد در این صورت مخترع مؤخر نمی تواند به علت عدم تازگی اختراع حقی بدست آورد (Simon & Thorely, 2005, p235).

در مورد استفاده مقدم اتحادیه اروپا تعریف مضیقی را در پرتو مباحث دهه ۱۹۸۰ سازمان جهانی مالکیت فکری از استفاده مقدم ارائه داد و متذکر شد که استفاده مقدم باید مختصر، محرمانه مؤثر وجدی باشد. اگر استفاده مقدمی این شرایط را داشت مجاز شمرده خواهد شد و استفاده مقدمی را مجاز می داند که به لحاظ مقدار معقول و منطقی و متضمن تعارض نامعقول با حقوق دارنده نباشد. (ibid:44)

در قانون ایران وفق شق ۴ بند ج ماده ۱۵ قانون ثبت اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶ حقوق ناشی از اختراع شامل موارد زیر نمی شود: بهره برداری توسط هر شخص که با حسن نیت قبل از تقاضای ثبت اختراع و یا در مواقعی که حق تقدم تقاضا شده است، قبل از تاریخ تقاضای حق تقدم همان اختراع، از اختراع استفاده می کرده یا اقدامات جدی و موثری جهت آماده شدن برای استفاده از آن در ایران به عمل می آورده است. نکته مهم اینکه همان طور که ذکر شد میزان استفاده قبلی از اختراع بایستی به گونه ای باشد که منجر به افشاء آن نشده باشد و تشخیص این مورد با اداره ثبت اختراعات می باشد و نکته دیگر این

1. Right to work Doctrine or prior use

می باشد که حقوق استفاده کننده مقدم به تنهایی قابل انتقال نیست بلکه فقط به همراه شرکت یا کسب و کار یا به همراه بخشی که اختراع در آن استفاده می شده یا مقدمات استفاده در آن فراهم گردیده قابل انتقال و واگذاری خواهد بود (میر حسینی، همان، ص ۲۶۰).

استثناء دیگری که می توان آن را در چارچوب ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس ترسیم کرد استفاده آزمایشی از حق اختراع است. استفاده آزمایشی از اختراع به این معنی است که حق اختراع نمی تواند مانعی در مسیر روند تحقیق و توسعه براساس حسن نیت ایجاد نماید. اما نکته مهم در این خصوص دامنه و مرز این استثناء است. فعالیت هایی را که در این چهارچوب قرار می گیرند شامل تجزیه و تحلیل اختراع برای پی بردن به نحوه کارکرد آن و یا تست کردن آن براساس افشاء صورت گرفته در شرح و توصیف اختراع در اظهارنامه ثبت و یا تحلیل آن برای گسترش و تکمیل و بهبود آن به گونه ای که نقض حق اختراع نباشد، می باشند. سوال اصلی در این مورد این است که انجام اقدامات پژوهشی و آزمایشی با عناصر تجاری تا چه حدودی می تواند مجاز باشد. در صورتی که استفاده آزمایشی و پژوهشی چهره تجاری داشته باشد یا به گونه ای باشد که باعث تضییع منافی باشد که مخترع در شرایط عادی باید بدست می آورد علی الاصول غیر مجاز خواهد بود و وارد قلمرو نقض می شود اما به هر حال این استثناء در قوانین بسیاری از کشورها پیش بینی شده است برای مثال می توان به بند (b)(۵۰)(۶۰) قانون حق اختراع ۱۹۷۷ انگلستان اشاره کرد. (Susy frankel, 2009:1044)

فلسفه این استثناء حمایت از قلمرو عمومی دانش و دسترسی پژوهشگران به یافته های علمی است و نتیجه این استثناء مصون ماندن محققان از مسولیت ناشی از نقض می باشد. به هر حال از آنجا که این تحقیقات مبتنی بر اهداف غیر تجاری هستند در عمل نمی توانند تأثیری بر بازار محصول داشته باشند .

در قضیه داروهای ژنریک کانادا متذکر شد که استثنائاتی مثل استفاده مقدم و یا استثناء مربوط به آزمایشات علمی براساس معیارهای ماده ۳۰ قابل توجیه اند و لذا مجاز می باشند. در این قضیه هر دو طرف استثناء استفاده آزمایشی را در چهارچوب معنی محدود دانستند چرا که در غیر این صورت باعث نقض حق اختراع می شد. اتحادیه اروپا این دو را محدود می دانست چرا که فقط یکی از حقوق دارنده را که همان "استفاده" می باشد محدود می کردند در حالی که فروش، عرضه برای فروش و واردات را تحت تاثیر قرار نمی دهد اما به هر حال غیر از استفاده جهت تحقیقات دانشگاهی این استفاده می تواند شامل تحقیقات در مقیاس صنعتی هم باشد (Panel report section 4.37.P.57).

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و در سهایی از رویه.../۱۴۹

بین کشورهای توسعه یافته نیز در مورد حدود و ثغور این استثناء اختلاف وجود دارد. اتحادیه اروپا معافیت های قانونی برای استفاده غیر تجاری موارد آزمایشی با هدف نوآوری را به رسمیت شناخته است اما در آمریکا چنین معافیتهایی حتی برای استفاده های غیر تجاری تحقیقاتی وجود ندارد. (سازمان جهانی بهداشت، ۱۳۸۶، ص. ۸۸) در قضیه دانشگاه Dukke علیه Mady در آمریکا دیدگاه مرجع قضایی بسیار سخت گیرانه بود. در آن قضیه از آنجا که فعالیت های دانشگاه دوک تحقیقاتی و آزمایشی بود و متضمن ایجاد حق مالکیت فکری و پیشرفت فعالیت های دانشگاه می شد دادگاه اظهار داشت که انتفاعی یا غیر انتفاعی بودن تحقیقات تعیین کننده نیست و چون دانشگاه با در اختیار داشتن امتیازات انحصاری ناشی از اختراعات منتفع می شد اقدام دانشگاه در استفاده از اختراعات مشمول نقض شناخته شد (Calian, chakravarty, 2004, p332).

در ایران وفق شق ۳ بند ج ماده ۱۵ قانون ثبت اختراعات بهره برداری هایی که فقط با اهداف آزمایشی در باره اختراع ثبت شده انجام بگیرند مشمول موارد نقض نخواهند بود. که البته میزان این بهره برداری و آستانه استفاده آزمایشی از غیر آزمایشی و یا استفاده تجاری از غیر تجاری مشخص نشده است که به نظر می رسد رویه قضایی بتواند در این مورد ابهامات موجود را برطرف سازد.

به هر حال کشورهای در حال توسعه با تفسیر موسع از استثنائات موضوع ماده ۳۰ باید قوانین خود را در مورد معافیت های پژوهشی به گونه ای تدوین نمایند که باعث تسهیل در دسترسی به اطلاعات تکنولوژیکی اختراعات شوند (Miller j Sealing, 2003, p.3).

د) نظرات سایر دولتها نسبت به دعوی:

در جریان دعوی کانادا و اتحادیه اروپا برخی از کشورهای ثالث نظرات خود را در این خصوص تسلیم هیأت نمودند. عمدتاً این نظریات که از سوی کشورهای مثل استرالیا، برزیل، کوبا، هند، ژاپن، لهستان و سوئیس تایلند و ایالات متحده مطرح شده بخصوص در مورد استثناء بررسی نظارتی از دیدگاه کانادا دفاع می کردند اما به هر حال بر ایجاد تعادل بین حقوق و تعهدات تأکید داشتند از جمله آمریکا در نظرات خود وارد معنی عبارت "محدود" شد. براساس دیدگاه آمریکا در چهارچوب ماده ۳۰ کشورها فقط می توانند استثناء محدودی را اعمال نمایند. این ماده هیچ محدودیتی در خصوص اعمال استثناء محدود در حقوق ۵ گانه مذکور در ماده ۲۸ تریپس یعنی ساخت، استفاده، عرضه برای فروش، فروش و وارد نمودن ندارد اما در هر یک از این حقوق بایستی استثناء بطور محدود اعمال گردد. این استثناء نمی تواند توجیهی برای نادیده گرفتن

یکی از حقوق ۵ گانه مخترع باشد و معتقد است که استثناء ذخیره سازی نسبت به انجام آزمایشات پیش از موعد محدودتر است چرا که فقط دو حق از مخترع یعنی حق ساخت و استفاده را محدود می کند. بنابراین مفهومی که آمریکا از عبارت محدود تفسیر می کرد دقیق تر از مفهومی است که اتحادیه اروپا اتخاذ کرده است چرا که آمریکا شرط و استثناء ذخیره سازی را هم در چهارچوب ماده ۳۰ قرار می دهد (John olin, 2008, p140).

مبحث پنجم) رویه کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت بعد از موافقت نامه تریپس:

فرایند صدور مجوز تولید به خصوص در مورد اختراعات دارویی در اکثر کشورها بسیار طولانی است اما رویه داخلی به تنهایی نمی تواند مجوز نقض تعهدات بین المللی و یا ایجاد کننده عرف بین المللی باشد. هیچ قاعده ای در حقوق بین الملل مالکیت فکری مانع از وضع استانداردهای حمایتی بالا نیست اما به هر حال طبق ماده یک موافقت نامه تریپس کشورها بایستی از اختیار عمل وضع مقرراتی متناسب با سطح توسعه و تغییرات توسعه ای شان برخوردار باشند چرا که وضعیت اقتصادی و اجتماعی آنها دائماً رو به تکامل و تغییر است. موافقت نامه تریپس مشخصاً در ماده یک مقرر می دارد که اعضاء در اعمال روشهای اجرای موافقت نامه اختیار عمل دارند و ملزم نمی باشند حقوق مالکیت فکری را به گونه ای یکسان به اجرا گذارند. براین اساس اعضا نیازمند نوعی صلاحدید برای انتخاب ابزارهای اجرا هستند تا تعهدات اجرایی خود را انجام دهند چرا که اجرا متضمن توجه به موضوعاتی است که با نظم عمومی پیوند خورده است.

بسیاری از کشورهای عضو توسعه قوانین حق اختراع خود را قبل و بعد از مذاکرات تریپس برای تطبیق با قواعد مرتبط با استثنائات و استفاده از انعطاف های آن انجام دادند از جمله ارژانتین در سال ۱۹۹۵ استرالیا و برزیل در سال ۱۹۹۰ چین در سال ۱۹۹۶ مصر و هند در سال ۲۰۰۰ نیوزلند در سال ۲۰۰۵ سنگاپور در سال ۲۰۰۲ و بسیاری از کشورهای در حال توسعه دیگر قوانین خود را اصلاح کرده اند (Christopher carrison, 2006, p.43).

در قانون اختراعات، طرح های صنعتی و علائم تجاری ایران مصوب ۱۳۸۶ استفاده محدود از اختراعات به عنوان استثنایی بر حق اختراع صریحاً پیش بینی نشده است اگرچه همان طور که ذکر شد برخی از محدودیت های پیش بینی شده از جمله تقدم در استفاده و استفاده آزمایشی می توانند مصادیق استفاده محدود از حق اختراع باشند اما به هر حال اهداف سیاست عمومی حق اختراع مستلزم اعمال حداکثر انعطاف های موجود در حوزه محدودیت های حق اختراع در قوانین ملی می باشد.

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۵۱

به هر حال اگر چه هر کشوری براساس نیازهای خود در این حوزه سیاست گذاری کرده است و قوانینی که وضع شده عمدتاً برخاسته از نیازهای بومی و تکنولوژیکی آنهاست اما به لحاظ ساختار ماهوی همچنان آثار قوانین گذشته در قوانین جدید پیداست و لذا هم چنان رسیدن به نیازهای تکنولوژیکی را برای آنها سخت کرده است (WIPO document /Scp/14/7- 2010- Brazils proposal at SCP).

نتیجه گیری

امروزه نگرش حمایتی صرف از حقوق مالکانه مخترع پذیرفته نیست و این فرض ساده انگارانه که حمایت قوی تر از مالکیت فکری باعث تسریع در نوآوری و جذب سرمایه گذاری بیشتر خواهد شد رد شده است و خلاقیت و توسعه اقتصادی نمی تواند صرفاً متکی به سیستم قوی مالکیت فکری باشد. هر چند که به هر حال اگر زمینه های لازم برای خلاقیت و نوآوری و جذب سرمایه گذاری و تکنولوژی فراهم باشد مالکیت فکری می تواند با استفاده حداکثری از انعطاف های پیش بینی شده در تریپس به عنوان یک کاتالیزور عمل نماید.

حق اختراع حق انحصاری برای ممانعت از اقدام دیگران است نه حق انحصاری در بهره برداری "Patent is right to exclude not a right to exploit" حتی مقرراتی که حاکی از حق ممانعت دیگران هستند بایستی به گونه ای تفسیر شوند که فضایی را برای منافع عمومی فراهم آورد .

در ارزیابی نظرات طرفین در قضیه اختلاف کانادا و اتحادیه اروپا رکن حل اختلاف بر معنای عبارت محدود فقط از نقطه نظر حقوق دارنده حق اختراع تمرکز نموده است و این معنی را از دیدگاه سیاست عمومی و سیاست گذاری بررسی نمود بنابراین به نظر می رسد که هیأت رسیدگی کننده در تفسیر ماده ۳۰ درپرتو موضوع و هدف موفق عمل نکرده است بخصوص بایستی ماده ۷ موافقت نامه تریپس را درمورد تعادل بین حقوق و تعهدات دارندگان و مصرف کنندگان تکنولوژی در تفسیر ماده ۳۰ در نظر نگرفته است.

به هر حال به نظر می رسد هیأت در تفسیر محدود دچار اشتباه شده است چرا که تفسیری که هیأت ارائه می دهد استثنائات از قبل موجود را در بر نمی گیرد استثنائاتی که قبلاً توسط اعضا بدون هیچ مناقشه ای پذیرفته شده اند.

هیأت وفق کنوانسیون پاریس استفاده از قطعات یدکی دارای حق اختراع را در هواپیماها در طول ورود و خروج وسایل نقلیه هوایی به کشور محل ثبت اختراع ناقض حق اختراع نمی داند. حتی اگر این موارد برای بارها و در طول حیات حق اختراع استفاده شده باشند رادر

چارچوب استثناء محدود می‌داند. اما چگونه هیأت این موارد را در چهارچوب استثناء محدود تعریف می‌کند ولی استثنائات مربوط به حوزه سلامت عمومی و منافع عمومی که مهم تر هستند را از شمول ماده ۳۰ خارج می‌کند؟ به هر حال هیأت هیچ معیار دقیقی ارائه نمی‌دهد. در حالی که در این استثنائات فقط حق استفاده و ذخیره سازی برای ۶ ماه آخر و فروش آن بعد از انقضاء مدت زمان حق اختراع مطرح بود. آیا بین صنعت هواپیما سازی و صنایع دارویی می‌توان موضع متفاوتی اتخاذ نمود و گفت اهمیت اختراعات دارویی کمتر از اختراعات مربوط به امور هواپیمایی است. (Bruno delier, op.cit, p.227)

آنچه مشخص است در قضیه اتحادیه اروپا و کانادا هیأت حل اختلاف سازمان جهانی تجارت در مورد معیارهای مذکور در ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس مفهوم استثناء محدود را فقط از منظر حقوق دارنده مورد بررسی قرارداد و از دیدگاه سیاست عمومی و اهداف و فلسفه استثناء به این موضوع نپرداخت به همین علت در تفسیر خود رهیافت تفسیر مضیق از این استثنائات را دنبال نمود (ibid, p3) و با تفسیر محدود خود اهداف مندرج ماده ۷ موافقت نامه تریپس را در مورد حقوق و منافع متقابل و تعادل بین حقوق و تعهدات بین حقوق دارندگان و حقوق عمومی را نادیده گرفت و لذا می‌توان با تفسیر موسع از استثنائات ماده ۳۰ اقدامات انجام شده را اساساً واجد وصف نقض ندانست چرا که عمدتاً در این موارد مؤسسات تحقیقاتی غیر تجاری که بزرگترین استفاده کننده از اطلاعات حق اختراع می‌باشند فاقد منابعی برای پرداخت ها برای نیازهای تحقیقاتی خود هستند اگرچه بند ۱ ماده ۴۴ موافقت نامه تریپس مستلزم این است که اعضاء می‌توانند به مقامات قضایی قدرت اعمال دستورات موقت را برای جبران خسارت در مورد نقض حق اختراع را بدهند اما هیچ چیز در این مقررات صریحاً متضمن این نیست که دادگاه ها را ملزم به صدور چنین دستوراتی نمایند.

بر اساس موافقت نامه تریپس کشورها آزادند که منافع یک طرفه مخترعان را با اقداماتی مثل واردات موازی^۱ و یا اعمال مجوزهای اجباری و یا کنترل قیمت پایین تحت کنترل در آورند. موافقت نامه تریپس به لحاظ حاکمیتی اختیاراتی را به لحاظ تشخیص مصادیق بر دولتها اعطاء نموده است لذا بایستی رکن حل اختلاف سازمان جهانی تجارت منافع مستقل هر طرف را لحاظ نماید و اجازه دهد که هر دولت در قبال تغییرات علمی و اجتماعی خود و متناسب با وضعیت صنایع اختراعی اش و یا سایر نیازهای اجتماعی خود واکنش نشان دهد و تنها به این شیوه می‌توان به اهداف مندرج در ماده ۷ موافقت نامه تریپس دست یافت.

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۵۳

هیأت بایستی در اتخاذ تصمیم های تازه منصرف از مباحث تفسیر استثناء "محدود" به طور سیستماتیک به استثنائات موجود معتبر در این حوزه بپردازد و باتوجه به اعلامیه دوحه انتظار می رود تفسیرهای آینده هیأت بسیار منعطف تر از تصمیم قضیه کانادا و اتحادیه اروپا باشد چرا که یک نگرش صرفاً فورمالیستی نمی تواند با اهداف غایت گرایانه موافقت نامه تریپس در تطابق باشد.

فهرست منابع

فارسی

- حبیب‌ا، سعید (۱۳۸۶)، "چالش‌های جدید حقوق مالکیت فکری"، فصلنامه حقوق مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، دوره ۳۷، شماره ۴
- سازمان جهانی بهداشت، (۱۳۸۶)، سلامت عمومی و حقوق مالکیت فکری، ترجمه سید علیرضا حسینی، نشر معاونت غذا و دارو وزارت بهداشت، چاپ اول
- عامری، فیصل (۱۳۸۶) "جستاری پیرامون مقررات تریپس و برخی از جنبه های اقتصادی آن"، مجله پژوهش حقوق و سیاست، شماره ۲۳، سال نهم
- میر حسینی، سید حسن (۱۳۸۷) حقوق اختراعات، تهران، نشر میزان، چاپ اول

لاتین

- Cornish, W.R, (2004), **Intellectual property**, sweet and Maxwell, 4th Ed
- Carlos Correa, (2004), **Intellectual property and International Trade**, **kluwer Law**, London,
- Christopher Carrison , (2006), "**Exception to patent in developing countries**", **UNCTAD-ICTSD publication**, paper No 17,
- Alan Sykes, (2002), "**TRIPS, Pharmaceuticals, Developing Countries, and the Doha** ", 3 Chicago Journal of International Law, vol3.
- Analyze, sweet and Maxwell.
- Bruno Delier, (2003), " Exceptions to intellectual property right" , **Murdoch university Electronic Journal of law**, vol 10 number4.
- Calian, chakravarty, (2004), "**Exceptions to patent rights**" journal of intellectual property rights, vol9.
- Daya Shanker, (2008) "**Para 6 Solution of the Doha Declaration, Article 30 of TRIPS and Non-Prohibition of Exports under the TRIPS Agreement**", Department of Economics, University of Wollongong, paper no5.

تأملی بر ماده ۳۰ موافقت نامه تریپس و درسهایی از رویه.../۱۵۵

- Daya Shanker, Deakin, (2008), "**Article 30 of the trips and Doha declaration**", University of Wollongong, Bowater School of Management and Marketing, Working Paper No. 70 .
- Feredrick Abbott, (2002), "**compulsory licensing**", Quaker United Nation office, papers no 9.
- Geravis. J,(2003), **The Trips agreement :drafting history and**
- Hans Morten Haugen (2007), "**Patent Rights and Human Rights: Exploring their Relationships**", the journal of world intellectual property, vol10, issue2.
- John M. Olin, (2008),"**exception of patent rights**" ,The Law School, University of Chicago, ,Law and Economics Working Paper No. 140 (2nd Series).
- Marin Rourke, (2000),"**Towered a fair use of the patent law**" ,col ,law Rev,vol10.
- Nuno Pires de carvalo, (2010), **The TRIPS regime of patent rights**, Kluwer Law International, 3rd Edition.
- Oliver Cattaneo, (2005), "**The interpretation of Trips agreement consideration for the WTO panel**", the journal of world intellectual property, vol3, issue, 5.
- Roche products inc v .bolar pharmaceutical co 733 F.2d 858.863 (Fedcir1984).United Nation,ECOSOC,commentment,no14,2000,E/C/12/2000/4-
- Ruthl, Okedigi,(2006),"**International copy right system**" ,UNCTAD-ICTSD,Issue paper No.15.
- SCP/14/3/ Brazil proposal at SCP Nov/2010.
- Simon Thorely, (2005), **Terrell on the law of patent**, sweet Maxwell, 15ed.
- Sisile Musungu,(2004),"**Utilizing Trips flexibilities**", south center publication, Geneva
- Sole piciooto, (2003),"**private rights versus public interest in the Trips agreement**", 97 ASIL.
- Susy frankel, (2009),"**Challenges Trips plus agreement**", Journal of international economic law, vol 12 (No 4) oxford university press P 1024.
- UNCTAD,(2003),Disputesettlement,TOpaper No3.14Trips, Geneva
- UNCTAD/ICTSD, (2002), **Intellectual property rights and development**, policy discussion paper, 17.

۱۵۶ / فصلنامه پژوهش حقوق خصوصی، سال اول، شماره ۱، پاییز ۱۳۹۱

- US code, Title 35 part 3, chapter 28, section 271.
- WTO Minstrel Conference (2001), Doha declaration on the TRIPS Agreement and Public Health, WTO/IP/C/W/312, WT/GC/W/450.
- WTO/ Min (O1) Dec/2.14 November 2001
- WT/DS176/AB/R, WTO Appellate body, 2001
- WTO/DS114/AB/R, at P17.